

**TALABALARDA KASBIY KOMPETENTLIKNI PEDAGOGIK
ATAMALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH VA INNOVATSION
FAOLIYATNI SAMARALI TASHKIL ETISHNING DOLZARB
MASALALARI**

Mavlanov Shavkat Yusupovich

Namangan davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya. Maqolada talabalarining kasbiy kompetentligini pedagogik atamalar asosida rivojlantirish va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etishning dolzarb masalalariga oid fikrlar aks ettirilgan. Shuningdek, ta’limga zamonoviy yondashish va pedagogik atamalarning kashf etilishi, yaratilishi bilan bog’liq tahlillar qayd etilgan.

Kalit soʻzlar: atamalar, sharh, izohlar, pedagogik atamalar, ensiklopediya, innovatsion faoliyat, ta’lim sifati.

Oliy ta’lim muassasalari talabalarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda pedagogik atamalardan foydalanish va ular mazmunini takomillashtirish, yangi ijtimoiy-iqtisodiy oʻzgarishlar bilan integrallashuvini taqozo etadi. Binobarin pedagogik atamalarning yangicha mazmun-mohiyatiga yondashish va bunda mazkur atamalarning boshqa tillarda qoʻllanilish shakli, mazmun-mohiyatini oʻrganish hamda oʻzaro qiyoslash muhim sanaladi. Bugungi kunga qadar turli davrlarda koʻpgina xorijiy mamlakatlarda pedagogik atamalarning mazmuni boʻyicha koʻplab izlanishlar amalga oshirilgan. Pedagogik terminlarning shakllanishi va taraqqiyoti masalalari boʻyicha ozarbayjon, qozoq, qirgʻiz kabi pedagog olimlari tomonidan izlanishlar olib borilgan.

Turli davrlarda yaratilgan bir necha variantlarda, rus tilidagi pedagogik lugʻat va ensiklopediyalar mavjud boʻlib, ularda aynan bir atamaning mazmun jihatdan oʻzgarib, kengayganligi tadrijiy tarzda oʻz ifodasini topgan. Biroq pedagogik atamalar oʻzbek tilida turli davrlarda har xil mazmun mohiyatga ega boʻlib kelayotgan boʻlsa-da, ular maxsus tadqiq etilmagan [2]. Natijada, mutaxassislar tomonidan ayni bir atama turlicha sharhlanmoqda. Aksariyat hollarda esa ularning ma’nosi notoʻgʻri talqin etilmoqda. Pedagogik atamalar ilmiy jihatdan toʻgʻri tavsiflanishi, ularning barcha ma’nolari izohlanishi zarur. Shu bois ham nofilologik yoʻnalishi talabalarining kasbiy kompetentligini

rivojlantirishda pedagogik atamalarni batafsil o‘rganish va tadqiq etish zaruriyati dolzarb masalalardan biridir.

Pedagogikada «atama» tushunchasi ostida ilmiy-amaliy ma’noda pedagogik tushunchalarning aniq ifodalangan shakli tushuniladi. Shu bois bunday aniqllovchilar ilmiy-pedagogik uslub doirasiga kiradi. Pedagogik atamalar pedagogikaga oid ilmiy tushunchalarni ifodalovchi so‘zlar majmui sanaladi [4]. Ular pedagogika fanining muhim tushunchalarini o‘zida mujassam qilish xususiyatiga ega bo‘ladi. Qayd etish joizkm, ajdodlarimiz yosh avlod tarbiyasining pedagogik, ma’naviy-axloqiy asoslarini yaratish jarayonida ko‘plab pedagogik atamalarni kashf etishgan. Ya’ni pedagogik atamalarning paydo bo‘lish tarixi uzoq o‘tmishga borib taqalgan, deyishga asos bor.

Atamalar mohiyatida pedagogika fanida barqarorlashgan bilimlar, yondashuvlar, konsepsiyalar o‘z ifodasini topishi kerak. Pedagogik atamalarning sharh va izohlari pedagogik ensiklopediya tarzida tizimlashtirilishi lozim. Pedagogik ensiklopediyalar ilmiy, ijtimoiy, pedagogik vazifalarni bajaradi. Bunday ensiklopediyalar bugungi kunda pedagogika va ta’lim-tarbiya sohasida ma’lumot, axborot to‘plash hamda uni nofilologik yo‘nalishi talabalarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Ular: talabalarga muayyan pedagogik hodisa haqida har tomonlama mukammal ma’lumot berish funksiyasiga ega; pedagogikaga oid so‘zlar, tushunchalar, atamalar va ularning ilmiy mohiyati, yo‘nalishlari bilan tanishtiradi; talabalarining pedagogika va ta’lim-tarbiya sohasidagi so‘z boyligini, bilim doirasini oshiradi [3].

O‘zbekistonda oliy ta’lim muassasalari talabalarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda pedagogika sohasini rivojlantirish va islohotlar jarayonida ilmiy-intellektual, ilmiy-innovatsion salohiyatdan keng foydalanish, uzluksiz ta’lim tizimini yanada takomillashtirish yo‘lini davom ettirish, sifatli ta’lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirishni talab etadi. Shuningdek, zamonaviy bilimga ega va mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlarni tayyorlash, ilmiy hamda innovatsiya yutuqlarni amaliyotga joriy etishning samarali mexanizmlarini yaratish dolzarb vazifa sanaladi. Sohoni barqaror taraqqiy ettirish, o‘z navbatida, pedagogik atamalarning shakllanish tarixi va amaliyotda qo‘llashni takomillashtirish zaruriyatini yuzaga keltiradi. Talabalarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda ta’limning integratsiyalashuvi sharoitida

pedagogik atamalarni o‘rganish va ulardan amaliyotda foydalanish, qo‘llashni rivojlantirish, chuqur tahlil qilish bilan bog‘liq.

Pedagogikaga oid atamalarning shakllanishi va ulardan amaliyotda foydalanish masalalarini tadqiq etish zurruriyati mavjud. Xususan, o‘zbek xalqining madaniy-ma’rifiy hayotida katta voqea bo‘lgan pedagogik atamalar mazmunini modernizatsiyalash va unifikatsiyalashda “Pedagogik atamalar ensiklopediyasi”ni yaratishni taqozo etadi. Ushbu ensiklopediya pedagogika fani, ta’lim-tarbiya, pedagogik psixologiya, pedagogik antropologiya, falsafiy pedagogika, ijtimoiy pedagogika, pedagogik diagnostika, statistik pedagogikaga oid ma’lumotlarni muxtasar tarzda ifodalashi va insoniyat tamaddunining muhim yutuqlari haqidagi bilimlar majmuini o‘z ichiga olishi muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo‘nalishdagi tadqiqotlar nafaqat pedagogika fanini balki, talabalarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishga hissa qo‘shishi va ta’lim sifatining oshishida, innovatsion faoliyatni samarali tashkil etishda xizmat qiluvchi masalalardan hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Кошкина Е.А. Понятийно-терминологический аппарат педагогики как предмет историко-педагогического исследования. / Образование и наука. 2012 № 5 (94). – С. 83-95.
2. Оруджалиева А.С. Лингвистические особенности педагогических терминов в Азербайджанском языке: автореферат дис. ... кандидата филологических наук: 10.02.02 / Азерб. пед. ин-т.- , 1990. – 19 с.
3. Mavlanov Sh.Yu. Nofilologik yo‘nalishi talabalarini pedagogik atamalar asosida kasbiy kompetentligini rivojlantirishning ilmiy-amaliy ahamiyati // Pedagogika. – Toshkent, 2022, – 6-son. – B. 242-245.
4. Murtozayeva M.M. Pedagogik atamalar shakllanishining tarixiy va zamonaviy taraqqiyoti. Uslubiy qo‘llanma / M.M. Murtozayeva. – Toshkent: Zuxro baraka biznes, 2023. – 120 b.
5. Романцев Г.М., Федоров В.А., Осипова И.В., Тарасюк О.В. Профессионально-педагогические понятия. – Екатеринбург: Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2005. – 456 стр.